

Het Nederlands in het psycholinguïstische laboratorium

Renzel, Anne	Universität Münster, Münster, Duitsland
Frank, Stefan	Radboud Universiteit, Nijmegen, Nederland
Ligtenberg, Kars	Radboud Universiteit, Nijmegen, Nederland
Bultena, Sybrine	Radboud Universiteit, Nijmegen, Nederland
Shapiro, Naomi	Radboud Universiteit, Nijmegen, Nederland
De Hoop, Helen	Radboud Universiteit, Nijmegen, Nederland
Hartsuiker, Robert	Universiteit Gent, Gent, België
Flecken, Monique	Universiteit van Amsterdam, Amsterdam, Nederland
Weijers, Roos	Carl von Ossietzky Universität Oldenburg, Oldenburg, Duitsland
Ruigendijk, Esther	Carl von Ossietzky Universität Oldenburg, Oldenburg, Duitsland
Reiner, Matthias	Universiteit Groningen, Groningen, Nederland
Ruigendijk, Esther	Carl von Ossietzky Universität Oldenburg, Oldenburg, Duitsland

Inleiding

Dit panel biedt een breed spectrum aan inzichten uit psycholinguïstisch-experimenteel onderzoek naar taalproductie, taalverwerking en taalverwerving in zowel meertalige als taalvergelijkende contexten. Hierbij wordt in bijzondere mate aandacht besteed aan het Nederlands als onderzoekstaal in de psycholinguïstiek. Er komen verschillende perspectieven aan bod: enerzijds ligt een focus op cognitieve processen tijdens de zinsverwerking en -productie bij meertaligen, en de vraag of en hoe de verschillende taalsystemen die meertalige sprekers hanteren, elkaar beïnvloeden. Een andere focus ligt op het Nederlands in vergelijking met nauw verwante talen, zoals Duits en Engels. Er wordt aandacht besteed aan de vragen of er contrasten in taalverwerkings- en verwervingssystemen bij sprekers blootgelegd kunnen worden die correleren met taalverschillen. We discussiëren onder andere welke effecten deze contrasten hebben op het domein van verwerkingsefficiëntie, zinsinterpretatie en andere domeinen zoals visuele perceptie. De inzichten uit dit panel bieden dus waardevolle data die correlaties tussen taalstructuren en cognitieve processen verhelderen. Een verder doel van het panel is om de methodologische complexiteit en diversiteit van de bijdragen te benadrukken en onder de aandacht te brengen met welke methodes er tegenwoordig aan psycholinguïstisch onderzoek wordt gedaan. Met behulp van (combinaties van) psycholinguïstisch-experimentele methodes zoals self-paced reading, eye-tracking en EEG dragen de onderzoeken in dit panel bij aan ons begrip van zowel taalverwervings- als taalverwerkingssystemen en mechanismen van real-time taalverwerking. Deze kennis biedt aan de ene kant de mogelijkheid om typologische contrasten bloot te leggen tussen nauw verwante talen die aan het licht kunnen brengen hoe cognitieve processen bij de taalverwerking en -verwerving verschillen afhankelijk van taalsystemen; eveneens biedt dit begrip inzichten in de architectuur van het meertalige zinsverwerkingssysteem, wat ook kan leiden tot praktische toepassingen op het gebied van meertaligheid, bijvoorbeeld in het talenonderwijs.

Omschrijving bijdragen

Werktitel 1: Contrasten in verwerkingsstrategieën voor soepele argumentstructuur in het Nederlands, Duits en Engels

Dit project onderzoekt contrasten in verwerkingsstrategieën voor niet-agentieve subject-werkwoordcombinaties in zogenaamde permissive subjects (bv. 'The tent sleeps four people') in het Nederlands, Duits en Engels door gebruik te maken van psycholinguïstisch-experimentele methodes zoals self-paced reading, eye-tracking en EEG. De resultaten bieden inzicht in hoe verschillende strategieën voor de verwerking van soepele argumentstructuren aanwezig zijn bij sprekers van verschillende talen en de kwestie of deze strategieën correleren met contrasten in structurele basiskennmerken van talen, bijvoorbeeld woordvolgorde. Dit laat niet alleen een typologische classificatie toe van de West-Germaanse talen op basis van verwerkingscontrasten, maar draagt ook bij tot verklaringen hoe verschillende typologische kenmerken van verwante talen kunnen leiden tot

verschillende verwerkingsstrategieën bij sprekers voor grammaticale structuren. De resultaten werpen ook licht op hoe taalsystemen zich verschillend kunnen ontwikkelen door invloeden van verwerkingsmechanismen.

Werktitel 2: Het Language Leak project: interactie tussen Nederlands en Engels tijdens het lezen van zinnen door tweetaligen

Met dit project wordt onderzoek gedaan naar de invloed van het Engels op het Nederlands (en vice versa) tijdens het begrijpen van zinnen door tweetaligen. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat de talen van meertaligen een geïntegreerd systeem vormen: elke taal beïnvloedt de andere(n) bij de verwerking van zinnen. Het Language Leak project heeft als doel om de architectuur van het meertalige zinsverwerkingsstelsel bloot te leggen en te verklaren hoe de talen van meertalige sprekers elkaar beïnvloeden. Door computationele simulaties te combineren met psycholinguïstisch-experimentele methodes zoals eye-tracking en EEG biedt het project nieuwe inzichten in cognitieve processen tijdens de zinsverwerking bij meertaligen. Op basis daarvan kunnen computationele cognitieve modellen geïmplementeerd worden die aspecten van taalverwerking simuleren en rekening houden met de unieke eigenschappen van het meertalige brein. Dit biedt onder andere mogelijkheden om innovaties te stimuleren in het talenonderwijs.

Werktitel 3: De interactie tussen expliciet en impliciet leren van de Nederlandse passief door sprekers van het Frans

In dit onderzoek worden een tweetal taalproductiestudies gerapporteerd met Franstalige leerders van het Nederlands met behulp van plaatjesbeschrijvingstaken en structurele priming. De resultaten laten zien dat de groep een paradoxale voorkeur heeft voor werkwoordsfinale passieven, in tegenstelling tot zowel de woordvolgorde van het Frans als de geprefereerde woordvolgorde in Nederlandstaligen. Dit lijkt een gevolg te zijn van expliciete instructie. Deze voorkeur vermindert met toenemende proficiëntie, en is sterk beïnvloedbaar door impliciet leren.

Werktitel 4: Taal en denken: taalspecifieke invloeden op visuele perceptie en geheugen in het Nederlands en Engels

In dit onderzoek kijken we naar verschillen tussen talen in de manier waarop alledaagse gebeurtenissen beschreven worden. Deze casus belicht het gebruik van 'posture'-werkwoorden in het Nederlands en Engels om toestanden van inanimate objecten te beschrijven (b.v. de fles staat/licht op tafel). In het Engels komt het gebruik van posture-werkwoorden in dergelijke contexten zelden voor (the bottle is on the table). Met psycholinguïstisch-experimentele methodes zoals EEG kijken we of deze verschillen in het Nederlands en Engels ook beïnvloeden waar je aandacht naar uitgaat, en hoe je een gebeurtenis herinnert.

Werktitel 5: De invloed van casusmarkering op de verwerking en interpretatie van wh-vragen in het Nederlands en Duits

In dit onderzoek wordt het Nederlands ingezet om de vraag te beantwoorden hoe casusmarkering aan de verwerking en interpretatie van wh-vragen bijdraagt. Door een zin-afbeelding-matching-taak in combinatie met eye-tracking als methodes te gebruiken, vergelijken we de verwerking en interpretatie van Nederlandse wh-vragen (bv. Welke schilder groeten de cowboys?) met die van Duitse wh-vragen (bv. Welchen Maler grüßen die Cowboys?) die in tegenstelling tot het Nederlands casusmarkering hebben.

Werktitel 6: Het effect van taalspecifieke morfosyntactische cues op wh-vragen-interpretatie en hun rol in het genereren van voorspellingen - een vergelijking van Duits en Nederlands

Het interpreteren van wh-vragen zoals 'Welke burens groeten de postbode?' is afhankelijk van specifieke morfosyntactische cues en voorspellingen die onder andere uit de discourscontext worden gegenereerd. Maar wat gebeurt er als zelfs nauw verwante talen zoals Duits en Nederlands verschillen in hun beschikbare cues? Via eye-tracking vergelijken we moedertaalsprekers van het Duits en Nederlands in hun gebruik van morfosyntactische cues bij de interpretatie van wh-vragen. Een bijzondere focus ligt hierbij op verschillen in voorspellingen die morfosyntactische cues genereren.

Staat het panel open voor het toevoegen van bijdragen van andere sprekers?

Ja.